

УДК 631.3

*Я.Ф. НАВРОЦЬКИЙ, науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Тенденції розвитку ринку сільськогосподарської техніки

Постановка проблеми. Сучасне сільське господарство неможливе без сучасних та ефективних засобів механізації. З радянських часів Україна була одним із визнаних лідерів у галузі сільськогосподарського машинобудування. Однак нині спостерігається занепад цієї перспективної галузі й вітчизняний аграрій дедалі більше користується імпоротною технікою – як новою, так і тією, що була у вжитку.

Сучасний ринок сільськогосподарської техніки суттєво залежить від розвитку аграрного сектору в Україні, особливо великих аграрних холдингів. При цьому держава впливає на динаміку та напрями розвитку ринку як за рахунок регулювання законодавства, так і здійснення підтримки закупівлі вітчизняної техніки сільськогосподарськими товаровиробниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення сільськогосподарських товаровиробників матеріально-технічними ресурсами широко висвітлювалося вітчизняними й зарубіжними вченими. Питання технічного забезпечення аграрних підприємств, інвестиційний розвиток, удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення аграрного ринку висвітлені в працях таких учених, як Я.К. Білоусько [12], В.Є.Скоцик [11], О.В.Захарчук [2], М.І. Кісіль [5], П.А. Лайко [1], М.Г. Лобас [4], М.М. Могилова [6], Г.М. Підлісецький [8], П.Т. Саблук [10], Д.Ю. Соловей [12], Burrell Alison [14], Markham, Brett L [15], Pryor F.L. [16], Stam J. [17] та ін. Але проблема матеріально-технічного забезпечення аграрних

підприємств вітчизняними й імпортними засобами виробництва недостатньо висвітлена у плані його залежності від певних чинників у розвитку економіки країни та світової економіки. Передусім це стосується місця великих аграрних підприємств у розвитку аграрного сектору економіки.

Мета статті – аналіз і оцінка сучасного стану ринку сільськогосподарської техніки, залежність його від внутрішніх та зовнішніх факторів економіки, зокрема вплив на нього великих аграрних холдингів; визначення основних тенденцій та закономірностей розвитку ринку сільськогосподарської техніки й удосконалення його за рахунок державної підтримки та ринкових інструментів.

Виклад основних результатів дослідження. Одним із визначальних чинників розвитку ринку сільськогосподарської техніки останніх років є участь у сільськогосподарському бізнесі великих підприємств, а також залучення акціонерного капіталу окремими виробниками на міжнародних фондових біржах. Прихід на ринок впливових гравців, які мають у своєму розпорядженні значні фінансові ресурси, зумовив зростання попиту на високотехнічну й високопродуктивну техніку іноземного виробництва [11]. Великі агрохолдинги використовують переважно імпортну техніку, технічний рівень якої суттєво перевищує вітчизняні аналоги. Це визначає особливість та обсяг ринку сільськогосподарської техніки.

Упродовж останніх років спостерігається значне зменшення кількості невеликих підприємств і активний розвиток агрохолдингів, які постійно нарощують свій земельний банк, залучаючи у виробництво нові техно-

© Я.Ф. Навроцький, 2015

логії й використовуючи нову, високопродуктивну техніку іноземного виробництва. Вітчизняний виробник сільськогосподарської техніки виявляється для них нецікавим.

Досліджуючи динаміку структури аграрних підприємств залежно від їх розміру, можемо спостерігати, що у 2008 році підприємств, що мали в користуванні понад 10000 га сільськогосподарських угідь, було 93, а в 2013-му їхня кількість збільшилася

майже у два рази. Питома вага у загальній площі також зросла майже у два рази – з 8,1 до 15,9%, у той час як помітно скоротилася кількість і площа підприємств, що мають в користуванні від 1000 до 4000 га (табл.). Протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення кількості великих холдингів, а також поглинання ними менших холдингів та окремих підприємств.

Розподіл діючих сільськогосподарських підприємств за розміром сільськогосподарських угідь порівняно з 2008 роком і станом на 1 липня 2013 року

Підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя	Кількість підприємств – усього		Відсотків, до загальної кількості		Площа, с.-г. угідь, тис. га		Відсотків, до загальної площі	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Усього	50648	47442	85,7	84,9	21228,8	21800,1	100,0	100,0
У тому числі площею, га: до 5,0	5965	5026	10,1	9,0	19,0	16,0	0,1	0,1
5,1–10,0	4213	3755	7,1	6,7	33,5	29,6	0,2	0,1
10,1–20,0	5170	4784	8,8	8,6	79,9	74,1	0,4	0,3
20,1–50,0	14118	13294	23,9	23,8	536,1	504,0	2,5	2,4
50,1–100,0	4892	5275	8,3	9,5	348,6	383,0	1,6	1,8
100,1–500,0	7572	7233	12,8	12,9	1832,1	1770,9	8,6	8,1
500,1–1000,0	2846	2666	4,8	4,8	2049,7	1908,4	9,7	8,8
1000,1–2000,0	2863	2531	4,8	4,5	4090,4	3636,0	19,3	16,7
2000,1–3000,0	1362	1251	2,3	2,2	3338,0	3038,4	15,7	13,9
3000,1–4000,0	721	619	1,2	1,1	2481,0	2141,6	11,7	9,8
4000,1–5000,0	372	323	0,6	0,6	1659,7	1434,0	7,8	6,6
5000,1–7000,0	313	345	0,5	0,6	1822,7	2016,2	8,6	9,2
7000,1–10000,0	148	165	0,3	0,3	1216,4	1379,0	5,7	6,3
більше 10000,0	93	175	0,2	0,3	1721,7	3468,9	8,1	15,9
Підприємства, що не мали сільськогосподарських угідь	8411	8416	14,3	15,1	×	×	×	×

Джерело: Статистичний щорічник України за 2008 рік, статистичний збірник Сільське господарство України, 2013 рік.

Звичайно, інвестори великих агрохолдингів зацікавлені у підвищенні продуктивності праці та зниженні витрат. Тому їхній машинно-тракторний парк постійно оновлюється новими, потужними й високопродуктивними агрегатами. Деякі з них для обробки землі, сівби та збору врожаю застосовують таку організаційну форму, як МТС. Наприклад, у холдингах Укрзернопром і Світанок МТС обслуговують площі, значно віддалені від них – навіть у різних областях. Такий підхід має свої переваги з погляду вкладених інвестицій, але з іншого боку відбувається занепад соціальної сфери, не вдосконалюється інфраструктура, не створюються робочі місця в регіонах, які вони обслуговують.

Найбільший в Україні, а також у всій Європі земельний банк холдинг UkrLandFarming сформувався ще в 2011 ро-

ці після злиття з холдингом «Авангард». У 2013 році холдинг UkrLandFarming збільшив земельний банк із 532 тис. до 670 тис. га за рахунок купівлі українських активів агрохолдингу Valinor та ще близько 20 інших агропідприємств. Землі й підприємства розташовані у 23 областях України. Характерною особливістю цього холдингу є офіційна дистрибуція провідних світових компаній із виробництва сільськогосподарської техніки, що уможливорює повністю забезпечити власне виробництво за вигідними цінами високоякісною технікою таких відомих брендів, як John Deere, Kverneland, Hardi, Farmet, Schulte тощо.

Лідером із виробництва курятини в Україні є агрохолдинг Миронівський хлібопродукт (МХП). Регіони його діяльності охоплюють десять областей центральної та східної України. Основна спеціалізація компанії

– виробництво курятини (станом на 2013 рік вона охоплює 50% ринку промислового виробництва м'яса птиці в Україні), зернових, комбікормів.

У 2013 році МХП збільшив свій земельний банк на 40 тис. га, придбавши ТОВ «Воронеж Агро Холдинг», що вирощує зернові у Воронезькій області Російської Федерації. Тому загальний земельний банк МХП становив 360 тис. га, з яких 320 тис. – в Україні, 40 тис. га – в Росії [13].

Особливістю даної компанії є те, що працюючи за європейськими стандартами, вона експортує свою продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати на європейські ринки, а отже, може активно використовувати новітні технології в галузі сільськогосподарського виробництва.

Із МХП десять років тому почався триумф в Україні такого відомого потужного, сучасного й високотехнологічного трактора, як FENDT. У липні 2014 року МХП придбав ще 14 тракторів Fendt 936 Vario-Power на загальну суму більше 2 млн євро для заміни ними тих тракторів Fendt, які вже відпрацювали по 10-15 тис. мотогодин на полях агрохолдингу. На нинішній час МХП є найбільшим власником тракторів Fendt у світі. Близько 100 потужних тракторів виробництва цієї компанії працюють на полях українського агрохолдингу [7].

Подібна ситуація із впровадження нових технологій та використання сучасної техніки спостерігається і в інших агрохолдингах, які є рушійною силою у просуванні в Україні високоякісної, технологічної, економічної та потужної техніки, маючи всі необхідні фінансові ресурси.

На сучасному етапі держава не обмежує розвиток великих холдингів, опосередковано зменшуючи розвиток малого й середнього аграрного бізнесу.

Але через законодавчі інструменти держава повинна активно допомагати малим і середнім сільськогосподарським підприємствам, які є основними джерелами фінансування місцевих бюджетів, розвивають інфраструктуру села, створюють робочі місця. Так, постановою від 29 квітня 2015 року № 300 Кабінет Міністрів України встановив „Порядок використання коштів, передбаче-

них у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів”. Цим Порядком зокрема передбачається виділення з бюджету 300 млн грн для здешевлення кредитів, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам у розмірі 50% облікової ставки НБУ, але не вище за 30% річних. Така компенсація надається, передусім, підприємствам, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 10 млн грн; у другу чергу тим, які ведуть діяльність із вирощування й розведення великої рогатої худоби молочних порід, іншої великої рогатої худоби [9]; ще 250 млн грн – на відшкодування аграріям вартості будівництва тваринницьких ферм і закупівлі худоби [3].

На нашу думку, цього недостатньо. Держава має безпосередньо та опосередковано впливати на ринок сільськогосподарської техніки для забезпечення аграріїв новою, високоякісною, продуктивною й високотехнологічною технікою. Основну увагу необхідно приділяти малим і середнім товаровиробникам, оскільки у великих аграрних холдингів достатньо власних фінансових ресурсів для розвитку матеріально-технічної бази.

Висновки. Враховуючи вищесказане, можна виділити кілька напрямів сприяння розвитку аграрних підприємств.

1. Відновити програму компенсації за придбання сільськогосподарську техніку, причому, на нашу думку, спрямовувати кошти на придбання вітчизняної високопродуктивної та високотехнологічної техніки. Це сприятиме підвищенню продуктивності праці, врожайності й запобіганню втрат урожаю при його збиранні.

2. Активізація лізингових програм як перспективного, зрозумілого та вигідного джерела фінансування придбання матеріально-технічних засобів для сільського господарства.

3. Розробка й фінансування програм щодо впровадження інноваційних технологій виробниками вітчизняної сільськогосподарської техніки.

Отже, тільки комплексний підхід держави в допомозі сільськогосподарським товарови-

робникам сприятиме піднесенню сільського господарства України на новий рівень і забезпечить стабільний розвиток аграрного ринку.

Список використаних джерел

1. Гудзь О.Є. Кредитування малих та середніх підприємств у сільській місцевості через кооперативну кредитну систему з урахуванням досвіду держав-членів ЄС / О.Є. Гудзь, П.А. Лайко, В.М. Алексійчук, Г.П. Лайко // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 3. – С. 31–44.
2. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О.В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 92.
3. Кабмін затвердив порядок використання 300 мільйонів гривень на компенсацію кредитів аграріям (офіційний сайт інформаційного агентства УНІАН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/agro/1085197-kabmin-zatverdiv-poryadok-vikoristannya-300-milyoniv-griven-na-kompensatsiyu-kreditiv-agrariyam.html>.
4. Лобас М.Г. Матеріально-технічне забезпечення агропромислового виробництва України та організаційні форми його здійснення / М.Г. Лобас, І.М. Голодний // Агроінком. – 1998. – № 9–10. – С. 6–10.
5. Лупенко Ю.О. Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / [Лупенко Ю.О., Кісіль М.І., Кожем'якіна М.Ю. та ін.]; за ред. М.І. Кісіля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 86 с.
6. Моголова М.М. Удосконалення аналізу основних засобів сільського господарства на основі їх приведеної вартості / М.М. Моголова // Вісн. Сумського нац. аграр. ун-ту. Серія: Фінанси і кредит. – 2011. – № 1(30). – С. 348–353.
7. МХП снова выбирает тракторы Fendt (офіційний сайт порталу Аграрний тиждень. Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://a7d.com.ua/novini/18071-mhp-snova-vybiraet-traktora-fendt.html>.
8. Підлісецький Г.М. Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства / Г.М. Підлісецький, П.А. Денисенко // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 75-79.
9. Постанова КМУ від 29.04.2015 №300 (Офіційний сайт Верховної Ради України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-p>.
10. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П.Т. Саблук, М.Ю. Коденська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 46 с.
11. Скоцик В.Є. Організаційні засади функціонування ринку сільськогосподарської техніки в Україні / В.Є.Скоцик // Наук. вісн. НУБіП України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2013. – № 181. – С. 207-209.
12. Соловей Д.Ю. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні / Д.Ю. Соловей, Я.К. Білоусько // Економіка АПК. – 2014. – № 1. – С. 40.
13. Топ 100 латифундистов України 01.01.2014 (Офіц. сайт нац. агропорталу LATIFUNDIST.COM) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://latifundist.com/rating/top100>.
14. Burrell Alison. Agricultural Policy and Enlargement of the European Union / Burrell Alison, Oskam Arie. – Wageningen, 2000. – 252 p.
15. Markham, Brett L. Mini farming :self sufficiency on ¼ acre / Brett L. Markham. – China, 2010. – 227 p.
16. Pryor F.L. Market economic systems/F.L. Pryor// Journal of Comparative Economics. Vol. 33, 2005, P 25-46.
17. Stam J., Koenig S, Milko ve D., Ryan j. Farm finances famain nealthy//Agro Outiok. – 2000, № 271. – P. 14-16.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2015 р.

* * *

Новини АПК

Україна спроможна вирощувати до 60 тис. т рису

У 2012-2013 роках посівні площі рису в Україні становили близько 24-25 тис. га. Після анексії АР Крим посівні площі, які залишилися на контрольованій Україною території, зменшилися до 10-11 тис. га. Втрачено більше половини посівних площ, відповідно суттєво знизився і врожай. Якщо до анексії Криму урожай рису становив близько 150 тис. т щороку, то наразі орієнтовно становитиме до 65 тис. т. Про це повідомив заступник Міністра аграрної політики та продовольства України Володимир Лапа.

За його словами, навіть до анексії Криму Україна була залежна щодо імпорту. «Після анексії імпорту збільшився. Наприклад, у 2014 році порівняно з 2013-м його обсяги зросли з 68 тис. т до 84 тис. т. Україні для внутрішнього споживання потрібно 180 тис. т рису. Ми спроможні виробляти 60 тис. т. Тобто потреба в імпорті становить близько 120 тис. т. Вирощуванням рису займаються два регіони: Одещина та Херсонщина», - повідомив Володимир Лапа.

Він додав, що питання забезпечення країни рисом значною мірою залежить від відновлення системи іригації. «Нині проводимо активні консультації з Мінприроди України та зі Світовим банком щодо відновлення системи зрошення в Україні. Напрацьовуємо спільний проект із Світовим банком. Має бути проведений детальний аудит наявної системи зрошення. За рахунок залучення фінансування суттєво покращимо ситуацію із вирощуванням рису. Адже від цього залежить розвиток виробництва цієї культури на півдні України», - зауважив заступник Міністра.

Прес-служба Мінагрополітики України